

Фемінний наратив у романах Еспідо Фрейре

Кушнір Анна Олегівна, аспірант
Київський університет імені Бориса Грінченка

На даному етапі розвитку філологічної думки надзвичайний інтерес викликає дослідження творчості письменниць ХХІ століття, особливо у руслі бурхливого розвитку гінокритики та феміністського літературознавства. Вивченням маскулінності та фемінності займалися такі літературознавці як С. Лансер, Е. Шоувалтер, Р. Уорхол, Е.Сіксу, Р. Дуплессіс та інші. Ці дослідження дозволили краще проаналізувати та зрозуміти літературну творчість жінок письменниць. Однак попри популярність цього напрямку, залишається величезний пласт робіт для дослідження. Так, творчість іспанських письменниць сьогодення на теренах України майже не досліджувалася і однією з таких письменниць є Еспідо Фрейре.

У творчому доробку Еспідо Фрейре є психологічні, історичні та навіть фантастичні романи. Попри таке різноманіття, авторка дотримується певних канонів, притаманних власне фемінній прозі. У її творах жінка є головною героїнею та ключовим персонажем, навколо якого і розгортається оповідь. Роман «Квітка з Півночі» присвячений історичній особистості Крістіни Хааконардоттір, молодій норвезькій принцеси та інфанти з Кастилії. «Ірландя», її дебютний роман, розгортає загадкову історію сестер, з перипетіями складних сімейних та любовних відносин.

Всесвітньо визнаний та перекладений більш як на 10 мов світу роман «Заморожені персики» представляє увазі читача цілу низку як жіночих, так і чоловічих персонажів, залишаючи, однак, ключовою знову ж таки фігуру молодій жінки-художниці. Безперечно, найцікавішим є якраз порівняння в даному романі трьох поколінь жінок: тих, що жили в час Громадянської війни, тих, що адаптувалися до умов післявоєнного періоду, та власне сучасних молодих жінок. Ці три покоління зустрічаються в теперішньому часі, при цьому

їх погляди на життя, на відносини між людьми та традиційні цінності досить різні. Крім того, чоловічі персонажі також відіграють важливу роль в романі, адже іноді нарація ведеться саме від чоловічої особи, надаючи можливість побачити загальну перспективу різних історичних періодів очима як чоловіка, так і жінки. Говорячи ж про тематику даного роману, то в ньому можна виділити певні акценти: кохання, інтриги, сімейні відносини та спогади. Провідною можна вважати ідею пам'яті, спогадів та забуття. Авторка неодноразово звертає увагу читача на циклічність життя, на особливість людського розуму (чи можливо душі?) забувати події та людей – все те, що в певний момент життя здається надзвичайно важливим. Підтвердженням стрижневості цієї ідею являється те, що авторка використовує досить специфічний стилістичний прийом – епаналепсис або ж анадіпложис – і застосовує його до всього тексту.

Перші ж рядки роману несуть велике смислове навантаження, яке, однак, повністю можна оцінити лише прочитавши весь твір і знову зіштовхнувшись з тими ж рядками. На початку бачимо:

«Існує багато способів вбити людину та вийти чистим із води (...)

Також є дуже старий та простий спосіб: виключити ненависну людину із суспільства, забути її ім'я. Деякий час спогад ще залишається, але проходять дні і залишають лише жменю попелу, що вже не підійметься. (...) і потроху ім'я губиться, факти спотворюють та віддаляються поки остаточно не приходить забуття. Приходить смерть.» [2; 3]

Перший рядок виконує подвійну функцію. По-перше, він привертає увагу читача, створює інтригу, даючи натяк на можливу детективну історію, навіть шокує, так як в подальшому дійсно описується низка зручних методів вбивства. Втім пізніше нам дають більш філософську трактовку згаданої фрази – забуття як найвірніший метод вбивства. В цій сентенції зосереджується основна думка роману, перекликання з якою ми зустрічатимемо протягом всього тексту, а також в його фінальній частині.

В тому ж самому фрагменті письменниця використовує біблійну метафору («проходять дні і залишають лише жменю попелу, що вже не

підійметься»), що відсилає до тексту традиційної католицької заупокійної молитви «Земля до землі, попіл до попелу та прах до праху». Еспідо Фрейре намагається підкреслити матеріальність думок та спогадів, їх необхідність для існування людини. Ця метафора призвана бути впізнаною читачем, відсилати до релігійної традиції Іспанії, яку авторка не тільки не відкидає, а в якійсь мірі підкреслює її значущість.

В самому ж кінці бачимо практично ті ж рядки, однак з трансформованою формою, глибшою трактовкою та дещо іншими функціями:

«Існує багато способів вбити людину. Багато з них прості. Існує забуття, приходить смерть. Забувають кожного дня, а мертві скромні. Не повертаються з мертвих. Ні з забуття.. Про Ельзу забували стільки разів і стільки людей. Стількох Ельз. Просто її час минув, життя прордовжилось і її місце звійняли інші люди. Не мало сенсу шукати винних.» [2; 132]

Хоча провідна ідея залишається незмінною, читачу вже надається змога оцінити життєвий досвід головної героїні, зробити власні висновки, базуючи на аргументах, що приводила письменниця протягом твору. Епаналепсіс виконує функцію як виділення головної ідеї роману, власне завершення головної думки, так і підвищення загального конотативного ефекту. Останньому також сприяє і зміна форми написання. Якщо на початку твору речення подаються повними, розгорнутими, такими, що нагадують досить спокійні роздуми героїні, то в заключній частині роману речення короткі, уривчасті, відображають емоційний стан героїні, її психічну нестабільність. Крім того даний фрагмент імітує усний стиль мовлення та є частиною внутрішнього монологу героїні. Для відтворення «потoku свідомості» письменниця використовує таку стилістичну фігуру, як парцеляція з метою залучити читача до переживань, змусити його вжитися в роль головної героїні, відчувати себе частиною історії.

Таким чином, концепт пам'яті як провідної ідеї в творі, набуває дещо специфічних рис. Хоча цей концепт часто розглядався і чоловіками-письменниками, Еспідо Фрейре створює такі умови сприйняття зазначеного поняття (через призму переживань молодшої героїні, в середовищі сучасного

іспанського суспільства, де жінка все ще знаходиться у більш несприятливому положенні ніж чоловік, де насилля над жінкою не є рідкісним феноменом, і т.д.), що відображають саме їй притаманне світобачення.

Іншою особливістю манери письма Еспідо Фрейре є постійна зміна особи наратора. Хоча оповідачем досить часто виступає третя особа однини, той невідомий всезнаючий наглядач, нерідко застосовуються й інші прийоми для зміни ракурсу відображення внутрішнього світу різних персонажів. На письмі відбувається перехід від чисто документальної манери опису до інтимного (так часто приписуваного саме специфіці жіночого письма) тону, який передбачає заглиблення в переживання та спогади різних героїв (чоловіків та жінок).

Авторка досягає необхідного ефекту «ментального щоденника», імітуючи усне мовлення головним чином через зміну синтаксису. Речення хоч і поширені, однак розривчасті, з великою кількістю перерахувань. Такий стилістичний прийом дозволяє читачу відчувати близькість, яскравість спогадів, таким чином ніби вони саме в цей момент «програються» перед очима героя.

Крім внутрішніх монологів, наповнених роздумами, переживаннями та спогадами героїв, в романі значну роль відіграють діалоги, в яких письменниця чітко розставляє акценти, зображує ставлення персонажів до тих чи інших понять, дає власне їх оцінку подій. Все це виражається часто в недомовках, коли більше смислу несе «недосказане» ніж вербально виражене:

«Ельза розповість все пізніше, спокійна. Батько подивився на неї ніби не впізнаючи.

— Ти з кимось посварилась? – спитав він.

Її мати злякалася. Ельза похитала головою.

— Ти довіряєш своїм сусідам? Ти насміхалася над кимось, може пожартувала? В тебе хтось розпитував про сім'ю чи адресу? У Родріго є вороги? А у Бланки? Вона тобі щось сказала? У кого може бути твій номер?

Вона продовжила заперечувати.

— Що ти думаєш робити?

— Нічого. Звернусь у поліцію.(...)» [2; 49]

У вищезазначеному прикладі бачимо, як майстерно письменниця маніпулює репліками. Перелічення запитальних реплік формує ефект градації, де кожна наступна репліка нашаровується на попередню і викликає у читача підсвідоме відчуття неприязні та роздратування. Відповіді ж героїні є короткими, ледь не однослівними, відчувається її небажання спілкуватися та сором. Авторка вказує на так звану проблему розриву поколінь. Подальші запитання лише поглиблюють враження про непорозуміння в середині родини або навіть ворожість. Часте звернення до емоційного фону в оповіді знову ж таки відсилає до стилю, притаманного саме письменницям-жінкам.

В своїх романах Еспідо Фрейре, як і більшість письменниць 21 століття, розкриває свої погляди на життя, що в першу чергу зачіпають положення чоловіка та жінки в сучасному іспанському суспільстві. Цікавим є її зображення персонажів чоловіків і жінок різних поколінь. Якщо мова йдеться про старше покоління, то чоловіки постають мудрими, чесними та чуйними. Образи виходять світлими та сильними, що часто пояснюється саме історичними умовами (війни, революції і т.д.), в яких формувалися характери. На відміну від жінок того ж покоління їм не притаманна дріб'язковість. Жінки ж в тих самих умовах війни набували певних негативних рис. Письменниця пояснює це тим, що, залишаючись самі вдома, коли чоловіки були на війні, жінки мали піклуватися про все самі, дбати аби в домі була їжа та хоч якийсь достаток. Це зробило їх дещо матеріалістичними та прагматичними, пристосованими до виживання.

Доцільно також звернути увагу на другий тип героїв – молодше покоління, де помітна повна протилежність попередньої картини. Жінка стає більш незалежною, вільною у виборі професії та кохання. Ззовні вона намагається видаватись сильною, хоча всередині дуже чутлива. Чоловік же навпаки, лише поверхнево зберігає ілюзію сили. Насправді ж він егоїстичний, втрачає співпереживання, притаманне чоловікам попереднього покоління:

«Сьогодні вечеряла з Родріго і намагалася з усіх сил виглядати розслабленою та задоволеною, хоча він би мав щось помітити..

— Ти мене слухаєш чи тобі взагалі не цікаво, що я тобі розповідаю?

Вони стиснула його руку на столі. Подряпала руку об зубчики виделки..

—Пробач. Я стомлена.

—Якщо хочеш відвезу тебе до дому.

—Ні. Не хочу залишатись сама. Поїхали до тебе.

Вона так і не розповіла йому про дзвінки (...)» [2; 62]

Скупість на використання стилістичних фігур в даному випадку пояснюється наявністю діалогічного мовлення, як віддзеркалення усної форми спілкування. Внутрішній світ героїні виноситься на передній план, підкреслюється її ранимість. Чоловічий персонаж залишається досить безликим, він існує лише як абстрактна фігура не варта детальнішого опису. Негативне маркування все ж таки проявляється, хоча і через відсутність якихось подальших більш яскравих характеристик.

Аналізуючи роман Еспідо Фрейре, знаходимо безліч ознак, що підтверджують притаманну їй «жіночу» манеру письма. Не тому що вона несе певні феміністичні ідеї, а саме через відповідність спільним канонам жіночого письма. Серед таких характеристик фігурувала розірваність, поліфонічність наративного “я”, якому відповідає синтаксис декількох одночасних відношень. Іншою характерною рисою можна вважати тенденцію до імітації усного мовлення на письмі та синкретизм у використанні літературних жанрів із наданням переваги діалогічним, поліфонічним та епістолярним формам, формам автобіографії чи щоденника. В даному випадку, як вже зазначалося, форми діалогу та внутрішнього діалогу («ментальний щоденник») дійсно несуть найбільше смислове навантаження. Вони ж і виражають прагнення до дослідження неусвідомленого, того що не лежить на поверхні, однак впливає на почуття та поведінку героїв, формують їх світобачення. Звернення до тематики дому, як ще один ключовий момент саме жіночого письма, також знаходить своє підтвердження в романі «Заморожені персики».

Список використаних джерел

1. Ruiz Guerrero Cristina. Panorama de escritoras españolas. – Cádiz:Universidad de Cádiz, Servicio de Publicaciones, 1997.– 215 p.
2. Freire Espido. Melocotones helados.– Barcelona : Planeta Editorial, 1999. – 136p. * переклад цитат власний (Кушнір А.О.)